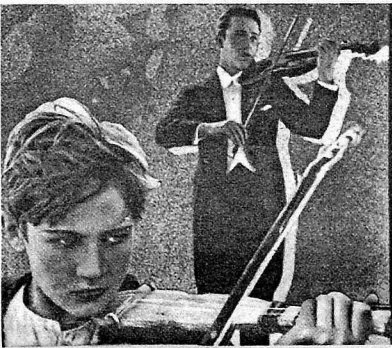

çə arzusu vardı, onu əlinə alıb yaxından baxmaq... Onun balaca kişi ürəyi bu həvəslə döyünür, bu arzu ilə alışıb-yanırdı.

Bir gecə nökrə otağında heç kəs yox idi. Ağalar çoxdan idi ki, xaricdəydilər, nökrə özü isə gecələr qulluqçunun yanında qalırdı. Six otların arasından boylanən Yanko bağıl qapının o biri üzündə olan arzularının alətini təsvür etdi. Səmədə bütöv Ay parlayırdı və onun işığı qapının aralıqna düşərək əks divarda qaranlıqdan qopan parlaq, gur dördbucaq şəklində çıxmışdı. Həmin o parlaq dördbucaq skripka asılan divara doğru süründü və nəhayət hər şey qaranlığın içindən sıyrılıb çıxdı. Belədə alət qaranlıq otağın dərinliyində gümüş parlaqlığı ilə bərk vurdu, hər şey o qədər aydın, o qədər parlaq idi ki, Yanka gözlerini ondan çəkə bilmədi. Bu sirli işarətin içində hər şey aydınca görünürdü: alətin zərif dəstəyi, simlər, simsxanlar. Milçələr solxan kimi ağırlandı, onun yanında da gümüşüsbən kətan yayı...

Ah, bütün bunlar çox gözəl idi, sirli gözəllik! Yankonun maraqlı dolu gözləri

Yanko

ışığı saçdı. Pırtlağı otların arasında arıq dizlərinə dayaq verərək sallayı oturmuşdu, ağzını açıb gözlərini qırpımdan baxır, baxırdı. İçindəki anlaşılmaz, məğlubedilməz qorxu onu tərpənməyə, qoymur, irəli atılmaq arzusunun əngəlliyirdi. Bu nə sirr idi görəsən?! Skripka sanki qaranlığın içində aydın, parlaq işıqla irəli atılaraq oğlana doğru dartındı... sonra görünülər yenə qaranlığa qorq oldu, gözənd itdi ki, yenidən... yenidən ona doğru gəlsin. Möcüzə, göz qabağında olan bir sehir! Bu arada külək əsdi, ağaclar sakitcə pıçıldadı, pırtlaq yarpaqlar oyandı və Yankonun qulaqlarına aydın bir səs doldu:

"Tələs, Yanko! Orada heç kəs yoxdur... Tez ol, Yanko!..."

Gecə sakit və işıqlı idi. Ağa bağındakı arxın yaxınlığında bülbül oxumağa və pıçıldamağa başladı: "Get götür!" Xeyrixah torəğay onun başının üstündə sakitcə dövrə vurub: "Yox, yox! Yanko!" Amma torəğay uçub getdi, bülbül isə qaldı, pırtlaq yarpaqlar da qaldı, ləngər vurdu, özü üçün oxudu: "Heç kəs yoxdur, heç kəs yoxdur!" Skripka yenidən qaranlığın içindən sıyrılıb çıxdı, işılda... Balaca, nazik belli alət astaca irəli dartındı, bu arada bülbül sakit-sakit pıçıldayırdı: "Get, yüyür, götür!"

Qaranlıq yarpaqların arasından çıxan ağkəynək açıq qapıya yaxınlaşdı,

xəstəhəl uşaq köksündən çıxan nəfəs arıq qapının kəndərindən eşidirdi. Bir an da keçdi - budur, yalın uşaq ayaqları kəndərə sürünür. Torəğay, xeyrixah quşcuğaz, bir də buralarda uç, bir də haray çəkib de: "Yox, Yanko, yox!" Yanko otağa girdi.

Bu vaxt ağa bağçasının yaxınlığında ki nohurda olan qurbağalar bir anlıq quruldayıb susdular. Bülbül səsinə qışış qaldı, yarpaqlar dondu, küləyin səsi kəsildi... Bu arada isə Yanko daha da, daha da irəli getdi və birdən onu dəhşət bürüdü. Pırtlaşq otların arasında özünü lap evdəki kimi rahat hiss edirdi, lap doğma kol-kosun arasına sığınan heyvan balası kimi rahat, indi isə əksinə, tələyə düşən heyvan balası kimi idi. Qaranlıq otağa gərindən sonra hərəkətləri kəskinləşmiş, fisilti ilə çıxan nəfəsi daralmışdı. Yay səmasından qopan parlaq işıq bir daha bərk vurdu, parıltı şərqdən qüruba qədər səmanı yalayıb keçdi və otaq növbəti dəfə işıqlandı, otaqdakı Yanko isə məhkəmə kimi, skripkanın qarşısında dayandı, başını qaldıraraq baxdı. Amma səmadakı parıltı çəkilib getdi, buludlar ayın qarşısını kəsdi, daha heç nə görünmürdü, heç nə eşidilmirdi. Ancaq bir dəqiqə sonra qaranlıqdan kiminsə sakit və kədərli səsi eşidildi, sanki kim isə ehtiyatsızlıq edib sükkutda olan simlərə toxunmuşdu və birdən otağın qaranlıq küncündən səslənən yuxulu, kobud, həm də açıqlı bir səs onun üzünə çirpildi:

-Kim var burada?

Yanko nəfəsini içinə çəkib susdu, amma o kobud səs bir də eşidildi:

-Kim var burada?

Divarda kibrit parıltısı oynadı, ətraf işıqlaşdı, sonra da... Aman, Allahım! Söyüş, silla-təpik, uşaq çığırması, hayküy: "Ay! Allah xatirinə!", itlər hürüşdü. Pəncərələrdə parıltılar görünürdü, həyat-bacada səs-küy, vurnuxma başladı...

Ertəsi gün Yankonu kəndxudamın məhkəməsinə çəkdi. Doğrudanmı bu balaca oğlana oğru adı qoyub mühakimə etmək istəyirdilər? Kəndxuda və hakimlər ona baxdı, oğlan onların qarşısında dayanıb işarət barmağını ağzına soxmuş, bəzəlməmiş, ürkək gözləri ilə baxırdı. Arıq, çirkli, döyülmüş oğlan hətta harada nə üçün olduğunu, bu adamların ondan nə istədiyini belə dərk etmirdi. Bu miskin varlığı, on yaşlı uşağı, zəif ayaqları üstündə zorla dayanan balacanı necə mühakimə etmək olardı. Həbsxanayamı göndərsinlər onu?. Axı hara! Axı bəzən uşaqlara bir az mərhəmət də göstərmək lazımdır. Qoy qarovluq ona bir-iki çubuq vursun ki, qorxusun, bir də belə iş tutmasın, hamı bu təklifə razılaşdı:

-Bəli, əlbəttə! Qarovluq Staxı çağdırdılar. -Götür onu, apar bir az kətəklə, ağıl başına gəlsin.

Stax axmaq başını, heyvan başını tərəptədi, sonra da pişik balasının boyundan tutmuş kimi, oğlanı boyunlayıb xırmana apardı. Elə bil oğlan nə baş

verdiyini anlamırdı, nə olmuşdu ona, başa düşmürdü, ya da çox qorxmışdı, heç bir səs eşitmirdi, sadəcə qafasə salınan quş necə çirpirdi, o da qarovluqçunun əlində elə çirpirdi. Onların nə etmək istədiklərini bilmək ona lazım deyildi. Elə ki, Stax xırmandan onu yerə uzadıb köynəyini yuxarı qaldırdı, elə ki, oğlanı çubuqla vurmağa başlandı, Yanko çığırdı:

-Ay ana! - Qarovluq onu hər dəfə vuranda oğlan eləcə "Ay ana, ay ana!" deyirdi, amma hər dəfə səsi bir az da azalır, zəifləyirdi. Nəhayət, zərbələr ahəngini dəyişməyə də, daha oğlanın çığırtiları ilə müşayiət olunmurdu. Yanko susdu.

Yazıq, simq skripka!...

Ağılsız, yaramaz Stax! Heç uşağı da belə vururlar? Axı bu balaca, zəif bir məxluq idi, heç əvvəllər də onun ürəyi möhkəm deyildi!

Anası gəldi, oğlunu qucağına alıb apardı, uşaq hərəkətsiz idi, ancaq qucağına alıb evə aparmaq oldu onu... Ertəsi gün Yanko yerində qalmadı, üçüncü günün tamamında isə qalın gış üstündə can verdi.

Gilas yarpaqlarının arasında qaranlıq saçılmaqda, günəşin şüaları pəncərəni yarib içəri dürtülür, onun qıvrım, pırtlaşq saçlarını sigallayırdı, amma onun çöhrəsində qan yox idi. Günəşin şüaları onun körpə ruhunu aparacaq yola işıq saçdı. Heç olmasa günəşin şüaları onun çətin, əzab, qorxu dolu ömür yoluna işıq tutmağı unutmamışdı. Buna baxmayaraq, onun sısqa köksündə zəif bir nəfəs ilişib qalmışdı, onun uşaq simasının baxanda necə ağcəzəllik pəncərədən içəri doluşan səsləri tutduğunu hiss etmək olurdur. Axşam idi, biçənəkdən qaçıdan quzlar oxuyurdu: "Yaşıl otlar üstündə!...", ətrafdakı arklar sirli ilə axırdı. Musiqiçi Yanko kəndin nəğməsinə sonuncu dəfə dinləyirdi... Onun uzandıqışın üstündə bir vaxtlar öz əlləri ilə düzəldiyi skripkanı qoymuşdular...

Birdən ölüm ayağında olan uşağın üzünü canlandı və soluxmuş dodaqlarından:

-Ay ana, - kəlməsi qopdu.

-Nə olub, oğlum? - yazıq ana göz yaşlarını boğaraq dillənədi...

-Ay ana, görəsən o dünyada mənim doğruçu skripkam olacaq?

-Olacaq, oğlum, olacaq! - Ana cavab verdi, amma daha heç nə deyə bilmədi, sinəsi dərdəndən gəyənədi, qadın için-için hönkürdü: "İlahi! İlahi!" - Və sonra da üzünü üstə sandığı çökdü, dəli kimi hönkürdü, başa düşmüşdü ki, sevgisinin ölümünə caynağından qopartmaqda gücsüzdür.

Heç qopartmadı da, başını qaldıraraq oğluna baxdı, balaca musiqiçinin gözləri açıq idi, amma tərpənmirdi, sifətində isə gərgin, tutqun bir əzəmət möhürlənib qalmışdı. Günəşin şəfəqləri də çəkilib getmişdi...

Rahat yat, Yanko!

***

Ertəsi gün ağalar İtaliyadan dönüb malikənaələrə qayıtdılar. Gənc xanım əri ilə qayıtdı. Ər xanma deyirdi:

-Quel beau pays que l'Italie!

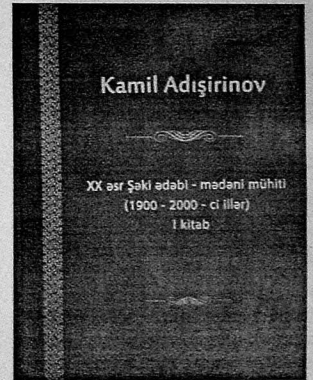
-Böyük xalq sənətkarlar yetişdirən xalqdır. On est heureux de chercher la bas des talents est de les proteger... - xanım əlavə etdi.

Musiqiçi Yankonun başı üstündə tozağacları pıçıldadı.

1878

Səhifəni hazırlayan və
həykəyini tərcümə edən:
Əyyub QIYAS

XX əsr Şəki ədəbi-mədəni mühiti və onun tədqiqi

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Kamil Adışirinov uzun müddətdir ki, Şəki ədəbi-mədəni mühitinin araşdırılması olaraq fəaliyyət göstərir. İndiyə qədər respublikamızın müxtəlif nüfuzlu elmi jurnallarında onun bu mövzuya bağlı məqalələri nəşr olunmuş, "Qədim türk-öğuz yurdu Oxud", "İsmayıl bəy Nakam: həyatı və bədii yaradıcılığı" adlı monoqrafiyaları işıq üzünə görmüşdür.

Bu yaxınlarda "Elm və təhsil" nəşriyyatı tərəfindən K.Adışirinovun daha bir monoqrafiyası - "XX əsr Şəki ədəbi-mədəni mühiti (1900 - 2000-ci illər)" adlı kitabı çap edilmişdir. Filologiya elmləri doktoru, professor Məhərrəm Qasımlının elmi redaktorluğu ilə işıq üzünə gələn bu monoqrafiyanı müəllif mərhum akademik Bəkir Nəbiyev və professor Yaşar Qarayevin əziz xatirəsinə ithaf etmişdir. Kitabda XX əsrdə Şəkinin ədəbi-mədəni mənzərəsinə geniş nəzər salınmış, bütöv bir yüzilliyin ədəbi-mədəni hadisələri təhlil süzəgəcindən keçirilmişdir. Monoqrafiyanın birinci fəslində Molla Cümünin elmi tərcümeyi-halının maraqlı məqamlarına toxunulmuş, XX əsrin birinci yarısında Şəkiddə əsiq sənətinin ayrı-ayrı görkəmli nümayəndələri haqqında məlumat verilmişdir. Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti illərində Şəkiddə ədəbi-mədəni inkişaf haqqında olan faktlar da maraqlıdır. Kitabda Azərbaycanda səvət hakimiyyətinin quruluşu ilk illərdə Şəkiddə "Qızıl Qələmlər Cəmiyyəti"nin Şəki bölməsinin, dövlət teatrının yaranması regionda ədəbi-mədəni mühitin inkişafına təsir edən mədəni hadisələr kimi diqqətə çatdırılır. Şəkiddə ədəbi-mədəni mühitin inkişafında mühüm xidmətləri olan "Şəki fəhləsi" qəzetinin və onun nəzdində fəaliyyət göstərən "Səbuhi" ədəbi məclisinin fəaliyyəti də monoqrafiyanın digər fəsilələrində geniş işıqlandırılmışdır. Monoqrafiyada otuzdan çox qələm sahibinin həyat və yaradıcılığı haqqında da ətraflı məlumat verilmişdir. Tədqiqat işində 1107 mənbədən istifadə edilmişdir və müəllifin gərgin zəhmətindən xəbər verir.

Mayis SƏLİM
Şəki